

ÆНÆНЭДЗИЙНАДÆ

Æрæги Æрæдони райони Къостайгъæуи цитгин уавæри байгон æй нæуæг амбулаторий азгъунст. Нæуæг медицинон косæндони ес еугур фадуæттæ дæр еу бонмæ 50 адæймагемæн балæггæдæ кæнунæн. Лæггæдæ ба си кæндзæнæнцæ куд хестæр кари адæймæгутæн, уотæ сабийтæн дæр. Еума хабар: Бесплæни 2023 анзи бавналдзæнæнцæ медицинон реабилитаций центр аразунмæ. Уой туххæй федералон æма бунæттон бюджетæй радех кæндзæнæнцæ 120 миллион соми. Никки ба ма реконструкцигонд æрцæудзæнæй Рахесфарси райони поликлиникæ – уомæн ба федералон æма бунæттон бюджетæй дехгонд æрцæудзæнæй 757 миллион сомемæ хæстæг. Куститæ райдайдзæнæнцæ иннæ анз.

АХУРАДÆ

Уæрæсей рохсади Министрадæ куд игъосун кæнуй, уотемæй иннæ ахури анзи нæ бæсти еугур астæуккаг ськолати дæр фæззиндзæнæй райдайæн æфсæддон цæттæдзийнади курс. Уæхæн курс ськолати æма профессион-техникон ахургæнæндæнтти ахурадон программæтæмæ бахæссунæ фæдбæл хъæппæрес хуарзбæл банимадта Уæрæсей гъæуайкæнуйнади Министрадæ, исарази ибæл æнцæ Паддзахадон Думи еугур парламентон фракцитæ дæр. Райдайæн æфсæддон цæттæкæнуйнади курс бахæстæнцæ æдас цардархайди фæдбæл ськолати ахурадон дæснаидæмæ. Нæ бæсти рохсади министрадæ цæттæ 'й курс фæуурухдæр кæнуни гъуддагбæл фæстæдæр æрдзубанди кæнунмæ.

КУЛЬТУРÆ

Цæгаткавказæг кинохроникæ студиий нæуæг объектти проекттæ аразуни мадзал райдайдзæнæй 2023 анзи. Зундгонд куд æй, уотемæй кинохроникæ студи аци анз июли мæйи хаст æрцудæй Цæгат Иристони есбонадæмæ. Студи фæстаг æнзти ци æдзæллаг уавæри адтæй, уомæн кæронгонд æрцудæй – æ еугур ихæстæ дæр фист æрцудæнцæ республики бюджетти фæрци. Нуртæккæ си цæуи æ бæстихайæн экспертизæ. Ес уæхæн гъуди, æма уой барæвдзитæ кæнуни бæсти пайдадæр уодзæнæй студиий нæуæг бæстихайтæ исаразун. Куд нисангонд цæуи, уотемæй киностудий фæзуатæй пайдагонд цæудзæнæй комкоммæ æ нисануæгмæ гæсгæ, гъома, киноивтæ есунæн.

КАБÆРТТÆ, ЦАУТÆ...

Кустуат «Автоколонна-1210» сбербанк-лизинги хæццæ фондз анзей æмгъудæй ци бардзурд бафинста, уомæ гæсгæ аци анзи кæронмæ гъæуама райса 40 бæлццæнттæласæн хуæдтолгитæ «ПАЗ-Вектор-NEXT», уæдта цуппар китаийæг хуæдтолги «Higer». Дууæ хуæдтолги ба ма райсдзæнæй 2023 анзи райдайæни.

Куд нисангонд цæуи, уотемæй Цæгат Иристони хæцаудзийнади къабæзтæ 19,1 миллион сомей аргъ нæуæганзон лæвæрттæй барæвдæудзæнæнцæ куд берæсувæллонгин æма цубуркъох бийнonti кæстæрти, уотæ сæрмагонд тугъдон операций ка архайуй, еци æфсæддонти æма хайон фæдзурдмæ гæсгæ æфсæдмæ ке байагурдтонцæ, уони бийнonti дæр.

Цæгат Иристони 125 миллион соми дехгонд æрцæудзæнæй 8-17 анзей кари сабийтæ, кæци бийнonti ес, уонæн аллимæйон фæддонтæн. Нæуæг фæддон аци анзæн райсдзæнæнцæ 30 мин бийнонтæмæй фулдæр. Æдеугурæй ба еци социалон агъазæн нисангонд цæуи федералон æма регионалон бюджетæй 5,2 миллиард соми радех кæнун.

Дзæуæгигъæуæн аккагонд æрцудæй Уæрæсей Хецауади рæбун финансон университети преми – «Экологон фалдзоси хуæргъæдæдзийнади раздзæуæг», зæгъгæ, номинаций. Аци хабар æхцæуæн бæргæ 'й, фал дессагæн – кæд мах республики сахар æ экологон берæ гъæндзийнæдти хæццæ хуæздæрбæл нимад æрцудæй, æма ке разæй фæцæй, уæд уонæми ба, мæгурдæйрагдæрти, уавæр цихузæн æй?..

Цæгат Иристони аци анзи райдайæнæй æрцудæй 1098 иссугъди. Уонæми фæммардæй фондз адæймаги. Иссугъдтитæн сæ фулдæр (910) æрцудæнцæ æдзæрæг рауæнти, уæлдайдæр ба сор кæрдæг содзунуи фудæй.

Нæ республики ЗАГС-и Управлений игъосункæнуйнагмæ гæсгæ, аци анзи фараст мæйей бæрæггæнæнтæ куд æвдесунцæ, уотемæй Цæгат Иристони силгоймæгтæ дууадæс анзи фулдæр цæрунцæ нæлгоймæгтæй: силгоймæгтæн сæ царди дæргъвæтийнæ 'й 76 анзи, нæлгоймæгтæн ба – 64 анзи.

ИНДУСТРИАЛОН ПАРКТÆ ЦÆГАТ КАВКАЗИ: СÆ РАВГИТÆ ÆМА ГÆНÆНТÆ

Цæгат Иристони Сæргълаууæг Сергей Меняйло архайдта, Цæгат Кавкази федералон зилди Уæрæсей Президенти Æнхæстбаргин минæвар Юрий Чайка ци урух видеоконференци исаразта, уоми. Дзубанди си цудæй экономикон райрæзти фарстатæн сæ ахсгагдæрти фæдбæл, сæрмагондæй ба æрдзурдтонцæ Цæгат Кавкази федералон зилди регионти индустриалон (промышленнон) парктæ исаразуни гъуддагбæл.

Юрий Чайка æмбурди райдайæни куд фæббæрæг кодта, уотемæй уæхæн фембæлд арæст æрцудæй федералон зилди субъектти разамонгути хъæппæресæй. Гъуддаг уой медæги 'й, æма регионти минæвæрттæ фарста исæвардтонцæ, цæмæй федералон Хецауадæ регионтæн нæуæгæй сæрмагонд субсидитæ дæттун райдайæ индустриалон æма технологон парктæ аразунæн. Президенти минæвари загъдмæ гæсгæ, еци курдиади фæдбæл е сæрмагонд финстæг раариста Уæрæсей Федераций Хецауади Сæрдар Михаил Мишустини номбæл. Уой хæццæ, фæндон хаст цæуи, цæмæй федералон зилди уæхæн промышленнон парктæ игон кæнунæн субсидитæ лæвæрд цæуонцæ нисанмæ арæст паддзахадон программæ «Экономикон райрæст æма инновацион экономикæ»-йи фæлгæти.

– Нæ курдиади фæдбæл Михаил Мишустин бæлвурд амунддзийнæдтæ равардта экономикон ирæзти министрадæ разамундæн. Æма бал хаст æрцудæй унаффæ, цæмæй федералон акционерон æхсæнадæ «Кавказ. РФ»-ий фадуæтти фæрци куст райдайæ федералон зилди субъектти индустриалон парктæ аразуни куст. Хæстæгдæр рæстæг «Кавказ. РФ»-ий специалисттæ сæ хатдзæгтæ кæнун райдайдзæнæнцæ индустриалон паркти проектти фæдбæл. Уомæй уæлдай, регионалон технопаркæ аразуни гъуддагмæ се 'ргом раздахдзæнæнцæ æндæр профилон федералон ведомствитæ дæр, – бафеппайдта Юрий Чайка.

Уой фæсте æмбурди радзубанди код-

тонцæ Цæгат Кавкази регионти сæргълаууæгтæ. Етæ лæмбунæг радзурдтонцæ, индустриалон парктæ исаразунбæл ци организацион куст цæуи, уой туххæй.

Уотæ, Сергей Меняйло куд фегъосун кодта, уотемæй нуртæккæ республикæ косуй раздæри завод «Фронтон»-и бæстихайтти промышленнон парк исаразунбæл. Уæхæн проект æнхæст кæнуни хъæппæрес равдиста компани «Ирстун». Уой хæццæ, республики Хецауадæ æма инвестор уæхæн технопарк исаразуни туххæй бадзурдбæл бадзубанди кодтонцæ.

– «Фронтон»-и бæстихайтти техникон уавæр фадуат дæттуй, цæмæй уоми фæдæни фæззинна индустриалон парк. Уой хæццæ, нæуæг æууæлтæ хинцгæй, проект инвестормæ фæхъхъæртун кодтан паддзахадон субсиди райсуни фæдбæл нæуæг уагæвæрди туххæй еугур информаци дæр. Нæ зæрдæ дарæн, республикон индустриалон парк исаразуни проект компани «Кавказ. РФ»-ий минæвæрттæ хуарзбæл ке банимайдзæнæнцæ, уобæл, – загъта Сергей Меняйло.

Идарддæр республики разамонæг куд радзурдта, уотемæй технопарк исаразуни проектбæл ба республикæ косуй паддзахадон корпораци «Ростех»-и хæццæ. Республикæ цæттæ кæнуи æндæр цæмæдесаг проекттæ дæр.

Æмбурди кæронбæттæни Юрий Чайка еугур регионти минæвæрттæмæ дæр бахадтæй, цæмæй урух испайда кæнонцæ, индустриалон парктæ аразунæн федералон Хецауадæ ци уæлæнхасæн фадуæттæ исаразта, уонæй.

ФИДИБÆСТИ БÆГЪАТÆРТÆ**СÆ РОКС НÆМТТÆ – ÆНОСТÆМÆ ИМИСУЙНАГ...**

Нæ абони царди уавæрти нин кæд æма сагъæссаг хъæбæр берæ хабæрттæ 'нцæ, уæддæр нæ еугур дзиллæн дæр уæлдай зæрдхурмæ 'й, сæрмагонд тугъдон операций рæстæг не 'мзæнхон æфсæддонтæй цардгъæуæгæй ке фæммард унцæ, е. Уонæн сæ бæгъатæрдзийнади туххæй сæ фæсмæрдæ ци паддзахадон хуæрзеугутæ аккагонд æрцæуи, уони син нæ республики æма æфсæддон разамунд раттунцæ сæ хуæнттæмæ.

Æрæги бабæй уæхæн хуæрзеугутæ лæвæрд æрцудæнцæ, сæрмагонд тугъдон операций рæстæг ка фæммард æй, еци тугъдонти хуæнттæмæ. Зиангинти хæццæ фембæлди рæстæг син нæ республики Сæргълаууæг Сергей Меняйло хъæбæр зæрдхурмæй ратæфирфæс кодта:

– Дуйнебæл нæйиес уæхæн дзурдтæ, кæцитæ уин уæ зæрдист фæннидæндæр кæндзæнæнцæ... Уæ зин кæд æгæрон æй æма уæ цардбæнтти уæ зæрдити нæ банцайдзæнæй, уæддæр уин уой зæгъуйнаг дæн, æма уæ фурттæй, уæ цардæмбæлттæй, æнсувæртæй, фидтæлтæй гъæуама сæрустур уайтæ – етæ се 'фсæддон ихæс æнхæст кæнгæй, бавдистонцæ алæмæти лæгдзийнадæ æма уодуæлдайдзийнадæ. Гъулæггæн, сæ цард иснивонд кæнгæй. Мах син алкæддæр имисдинан сæ рохс нæмттæ, цитгин сæ кæндзинан...

Республики разамонæг фæдарæй зæрдæ байвардта, тугъдонти бийнонтæн идарддæр дæр алцæмæйдæр агъазгонд ке цæудзæнæй, уомæй.

Се 'фсæддон ихæс æнхæст кæнгæй, лæгдзийнадæ, бæгъатæрдзийнадæ æма уодуæлдайдзийнадæ ке бавдистонцæ, уой фæдбæл Уæрæсей Федераций Президенти Указæй Лæгдзийнади орден аккагонд æрцудæй (фæсмæрдæ):

- дæлболкъон **Данилов Валентин**,
- сержант **Хугати Артур**,
- сержант **Джантемиров Ширвани**,
- хестæр лейтенант **Фæрниати Олег**,
- лейтенант **Хъæцмæзти Эдуард**,
- прапорщик **Арапов Юрий**,
- рæнгъон **Бойко Максим**,
- рæнгъон **Цхурбаты Роланд**,
- рæнгъон **Тотити Таймураз**,
- рæнгъон **Хъалати Валерий**,
- рæнгъон **Хъантемурти Заур**,
- рæнгъон **Мацкевич Андрей**,
- рæнгъон **Очеретлов Дрес**.

Æдзæрд тугъдонти хуæрзеугутæ лæвæрд æрцудæнцæ сæ хуæнттæмæ.

НУРИ РЭСТЭГИ ДОМЭНТЭМЭ ГЭСГЭ РЭВДЗЭДЭР КОСУН ГЪЭУЙ...

Нэ республи Сэрглэууэг Сергей Меньяло Хецауади иуонгтэ ама муниципалиттети разамонгүтэн ци алликүуэреон аэмбурд исаразта, уоми дзубанди цудэй Цэгат Иристони абони цардарэзти ама а идарддэри социалон-экономикон райрээзти нисанти хэццэ баст фарстатэбэл.

Аэмбурди райдайэни аэ радзубандий сэйрагдэр аэргом раздахта, аллихузон вазуггин программитэ, ахсигаг социалон объекттэ аразун ама цалцэг кэнуни куститэ сэ нисангонд аэмгүдтэмэ куд аэнхэстгонд цэунцэ, уомэ. Куд баханхэ кодта, уотемэй Уэрэсей Федераций Хецауади Сэрдари Михаил Мишустини унаффэй Цэгат Иристони идарддэри социалон-экономикон райрээзти мадзэлтти пьланмэ уэлэнхасэн хаст аэрцудэнцэ Мээдэги ама Горэптгэрон районти аэнэмэнгэгэуэг 45 объект. Уони арээтадэ ама бундорон цалцэгэн федералон бюджетэй 2026 анзи уэнгэ уэлэнхасэн радех кэндзэнэнцэ 6 миллиард сомей бэрцэ. Уой фэдбэл Сергей Меньяло загъта:

– Ке зээгун аэй гъэуи, уэхэн унаффитэ ама уэлэнхасэн финансон фэрээнитэ хуэддэр фадүэтэ ратдзэнэнцэ аци районти социалон ама коммуналон инфраструктури объектти идарддэри нивэбэлэдэн. Цэмэй еци нисантэ нисангонд аэмгүдти арээт аэрцэуонцэ, уобэл усхээфэсонтэй бакосун гъэуи еугур профилон ведомствитэ ама муниципалитетти дэр. Уой хэццэ, сэрмагонд аэргом раздахун гъэуи, амунд пьлантэмэ ци нэуэг объектти арээтадэ бахастонцэ, уонэмэ. Аци гүддаги районти разамонгүтэ комкоммэ ихэсгин аэнцэ, цэмэй рагагоммэ иснисан кэнонцэ, еци объекттэ кэми аэрбунэттон уодзэнэнцэ, уэхэн зэнхи хэйттэ. Хецауадэ ама республикон профи-

лон ведомствитэ ба афойнадэбэл гъэуама бацэттэ кэнонцэ амунд объектти проектон-хэрзти документаци. Зээгэн, аци анзи кэронмэ федералон ведомствитэмэ гъэуама бадэттэн 14 аллихузон объектти проектон-хэрзти документаци. Республикы идарддэри социалон-экономикон райрээзти мадзэлтти пьланмэ уэлэнхасэн ци иннэ объекттэ хаст аэрцудэй, уони арээтади фэдбэл проектон документацибэл ба бакосун гъэудзэнэй иннэ анзи.

Горэптгэрон ама Мээдэги районти ирээтбэл дзоргэй, аэмбурди архайгүтэ куд фегьосун кодтонцэ, уотемэй 2026 анзи уэнгэ аци муниципалитетти гъэуама арээт аэрцэуонцэ физкультурон-дзэбэхгэнэн комплекстэ, спортивон залтэ, гъэзэн фээтэ, культури Хэдзэрттэ, фельдшерон-акушерон пункттэ ама аэндэр социалон-культурон косэндэнттэ. Уомэй уэлдай ма дууэ районти дэр райарадзэнэнцэ донэфсесадэ системитэ.

Сергей Меньяло комкоммэ Цэгат Иристони Хецауади Сэрдари хуэдэйевэг Александр Реутовэн бафэдзахста, цэмэй исбэлвурд кэна, адэми еуэй-еу кьүэрттэн льготон хуастэ куд лэвэрд цэунцэ, уой. Республикы разамонгүтэ дзубандимэ гэгсгэ, цалдэр адэймаги рагаст кодтонцэ, афтэкти льготон хуастэ фагэ ке нэйис, уой туххэй.

– АЭнэдзэбэлэй «Росздравнадзор»-и республикон управлений минэвэртти хэццэ еумэ лэмбунэг аэркэсетэ, адэми льготон категори тэн афтэкти хуастэ куд дэттунцэ, уомэ, – бафэдзахста республикы разамонгүтэ. – Льготон хуастэ дэттунни фэткэмэ кэд ести аэйивдзэйнэдтэ бахэссун гъэуа, уэд бэлвурд фэндэнттэ аэрбадэттетэ.

Транспорт ама нэдти инфраструктури министр Солити Таризэл аэмбурди куд фегьосун кодта, уотемэй аэрэги республикэмэ исхээрт-

тэнцэ аэхсэнадон транспорти нэуэг фэрээнитэ – 13 уэрэсейаг ама 12 китаыаг фирмити уагд автобустэ. Нэуэг техникэ аэлхэунэй уэлдай ма идарддэр куст цэуи транспортон хизэги идарддэри райрээтбэл.

Еци архайд хуарзбэл банимайгэй, Сергей Меньяло Хецауади Сэрдари фиццаг хуэдэйевэг Агьузарты Муратэн байхэс кодта, цэмэй хэстэгдэр рэстэг фарстамэ бардарэг еугур ведомствити минэвэрттэн дэр исараза сэрмагонд косэг аэмбурд. Уоми ба бабэстон кэунун гъэудзэнэй нуриуэнгэ арээт гүддэгути фэлтэрддзийнадэ, уэдта иснисан кэунун транспорти кьабази идарддэри архайди нисантэ. Аэ загьдмэ гэгсгэ, фиццаги-фиццагидэр, бахуэнон кэунун гъэуи муниципалитеттэ ама регионти аэхсэн транспортон бастдзийнади маршрутон хизэгтэ. Уой хэццэ ба, рэстэги домэнтэ ама нуриккон уавэртэмэ гэгсгэ аэйивдзэйнэдтэ гъэуама хаст аэрцэуа еугур нормативон-бардон акттэмэ дэр. Уэхэн архайдэн аэ сэйрагдэр нисан гъэуама уа кьабази куст зингэ фэххуэнондэр кэунун, транспортон лэггэдтэй ка пайда кэунуи, еци бэлцэнттэн гъэуэг фадүэттэ исаразун.

Аэмбурди рэстэг Цэгат Иристони арээтадэ ама архитектуры министр Моргуати Константин аэ радзубандий фулдэр аэргом раздахта, ахурадон косэндэнтти арээтадэ ама цалцэги хэццэ баст фарстатэ куд аэнхэстгонд цэунцэ, уомэ. Куд фегьосун кодта, уотемэй республикы фондз астэукаг ськолайеми фэуунтэбэл аэй сэ бундорон райарээт. Анзи кэронмэ кустгьон ци ахурадон уагэдэнттэ гъэуама уонцэ, уони аэхсэн уодзэнэй Дзэуэгигъэуи 11-аг ськолай дэр. Уомэй уэлдай, куд нисангонд цэуи, уотемэй хэстэгдэр рэстэг дзэуэгигъэукаг микрорайон «Нэуэг сахар»-и райдайзэнэй еумэйахурадон ськолай арээтадэ.

– Паддзахадон экспертизи специалисттэ хуарзбэл банимадтонцэ нэуэг ськолай проектон-хэрзти документаци, – баханхэ кодта министр.

Министраттэ ама ведомствити разамонгүти радзубандитэн хатдзэгтэ кэнгэй, Сергей Меньяло Хецауади бэрнон косгүтэн байхэс кодта, цэмэй байархайуонцэ сувэллэнтти рэвдауэндэнтти бундорон цалцэги программэ исаразунбэл. Аэ загьд адтэй:

– Нэуэг рэстэг нин нэ размэ берэ домэнтэ аэвэруи ахуради системи райарээзти гүддаги. Нэуэг рэвдауэндэнтти арээтадэбэл ке архайэн, е хуарз аэй. Фал сэрмагонд аэргом раздахун гъэуи, рагэй ци гьомбэладон уагэдэнттэ косунцэ, уони техникон уавэрмэ дэр. Бэлвурд фэндитэ аэрбадэттетэ сувэллэнтти рэвдауэндэнтти бундорбэл цалцэги программэ фэдбэл.

ЗУНДГИН ЗАГЪДМЭ МА ИГЪОСЭГ КУ УИДЭ!..

Еу мэгур зэнхкосэг аэ фурти хэццэ, марамэлай кьэбэр амал кэнгэй, сэ бэнттэ аэрвистонцэ. Еууэхэни фурт аэ фидэн уотэ: «Баба, аэмамонд хабар: нэ урс фесавдэй...» Фидэ ин загъта: «Ама е аэмамонд хабар аэй?.. Бангэалмэ бал кэсэн...»

Цэйбэрцэдэр рэстэги фэсте урс фээзиндтэй, аэ хэццэ ба ма емеллек дэр аэрбакодта. Тэрна аэ фидэмэ цийнэгэнгэй бауадэй: «Амондгун хабар: нэ бэх емеллеки хэццэ аэрбаздахтэй!..» Фидэ бабэй загъта: «Уотэ аэнгэал цэмэн дэ аэма е амондгун хабар аэй? Бангэалмэ бал кэсэн...»

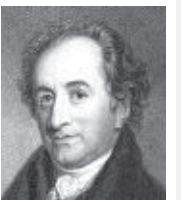
Тэрнай бафэндадтэй емеллекбэл рабадун. Бэх аэ фэстэугтэбэл ислэудтэй аэма 'й разувут ласта. Аэма аэ фидэн гьаст кэунуи: «Аэмамонд хабар: мэ кьах расастэй...» Фидэ бабэй зээгуй: «Е дэмэ аэмамонд хабар цэмэн кэсуй? Багэдзэ бал кэсэн...» Тэрнайэн аэ фиди загьд уойисабэл аэхцэуэн нэ адтэй, фал дзоргэ ба неци искодта.

Еу кьуар боней фэсте императори лэгтэ еци гъэуи фэсэвэди гъэуама ракодтайуонцэ цидэр тэссаг гүддаг аэнхэст кэунумэ. Зэнхкосэги хэдзэрэмэ дэр бацудэнцэ, фал тэрна цэунгьон дэр нэй, уой ку фэууидтонцэ, уэд аэй аэнцад ниууагтонцэ.

Гье уэд аэй фурт балэдэрдтэй: амонд аэма аэмамонд кэрэдзэбэл баст аэнцэ, берэ хэттити амонд аэ фэдбэл аэмамонд расайуй, аэмамонд ба – амонд. Цэветтонгэ, зин сахатти алцэмэй дэр хуэддэр хуасэ – бангэалмэ кэсэн.

Кэд аэцэгэйдэр, амонд аэма аэмамонд кэрэдзэй хэццэ баст аэнцэ, кэд, аэцэгэйдэр, аэмамонди фэсте аэнэмэнгэ фээзиннуй амонд, уэд, еци китаыаг зэнхкосэги зундамундмэ гэгсгэ мах дэр, уэрэсейаг хумэтэг дзиллэ, арази ан никкидэр ма багэдзэ кэунунбэл. Уогэ нур цэйбэрцэ бухсэн не 'намонддзийнэдтэн, фал нэмэ амонд ба некэцэй зиннуй, кэми дэр радзэбэл аэй. Аэма кэдмэ аэнгэалмэ кэсдзинан? Кэдэр загъдау: «Атемэй ба кутемэйти?...»

Иоганн ГЕТЕ (1749-1832), немучаг финсэг: «Уэхэбэл аэууэндун байдайтэ ама уйтэккэ бозондзитайтэ, куд цэргэ уин аэй, уой...»

Германий нури разамонгүтэн сэ номдзуд аэмзэнхони аци загьд зундгонд нэй, аэндэра, ка 'й зонуй, сэхемэ аэркэсиуонцэ аэма 'й балэдэриуонцэ, сэ абони политикон фэливд миутэ, уэлдайдэр ба Уэрэсей нихмэ зэрэнхэссэг фиццагидэр сэхецэн, сэ адэмэн аэнцэ.

Дмитрий ПИСАРЕВ (1840-1868), публицист, литературон критик: «Кэцидэр адэмэн а дуйнебэл цэйбэрцэбэл аэнцондэр ама уэгьдэбарэдэр уа аэ цард, уойисабэл е хьабэрдэр уарзуй аэ райгурэн бэстэ...»

Аци гүди, бэргэ, ку багьаридэ нэ нуриккон хэцауэуэггэнгүтэмэ аэма адэми патриотизми фэдбэл уотид нецэмэй ихэсгингэнгэ дзубандити бэсти, фулдэр архайэнтэ бэсти медэгэ адэми цардиуагэ зэрдэмэдзэуэгдэр кэунунбэл. Уэд, баруагэс уи уэд, аэ Фидибэстэбэл аэновуд ун аэма аэ сэрбэлтау уодуэлдайэй архайунмэ аэгэрон берэ дзиллэ разэнгарддэр уодзэнэнцэ.

Михаил САЛТЫКОВ-ЩЕДРИН (1826-1889), финсэг: «Ес аэгэнонти аэнэгэнэ афсэдтэ, кэцитэн сэ цьухи «паддзахадэ», сэ гүдити ба – кьере кьазнай харзэй гахи хэццэ...»

Аэма нури Уэрэсей ба уотэ нэй? Паддзахади харзэй гахгун кьеретэй хуэрзэфсес ка адтэй, еци «афсэддонтэ» паддзахади сэрбэл исдзорунмэ ку багьудэнцэ, уэд фэйнердэмити фэллэдзэги 'нцэ...

ХЪОДЗАТИ АХСАРÆ е 'мдзæвгитæй еуеми уотæ финста: «Кæмæдæртты – уæладзгуйтæ-галуантæ, Кæмæдæртты – сызгъæринтæ, милуантæ. Цы и дæумæ та? У сыгъдæг дæ арм. Дæумæ та ис æхсар æмæ æфсарм, Аппæт хæртæн сæ ахадгæдæр – фарн...» Аема æхуæдæг дæр æ царди архайдта еци фарнæй хайгин унбæл...

«ÆЗ ЗАРДТОН – НÆ АГУРДТОН ХУÆРЗЕУÆГ, ЦИТÆ АЕМА НОМ...»

«АЕМА НАМÆ ХУÆЗДÆР ЗУНД КУД АРЦÆУА...»

Хъодзати Ахсарæн номерæн къæйдор игонгонд ке 'рцудæй, уой фæдбæл мадзали рæстæг берети зæрдитæбæл, æвæдзи, æрбалæудтайуонцæ, кæддæр ке ниффинста, еци рæнгитæ:

*Сирвæзт ирон зарæг, арвмæ фæцæуы,
Сирвæзт изæрдарты. Уаз къохы уазæй.
Бархи бæлæстимæ 'рзиди бæласæй...
Амæй хуыздæр амонд уды нæ хъæуы.*

Гъо, алæмæти арфиаг гъуддæг æй, нæ номдзуд поэт, публицист, æхсæнадон архайдгæ Хъодзати Мæхæмæти фурт Ахсарæн æ рохс ном æносонгонд ке 'рцудæй мемориалон къæйдорæй. Фал уомæй агъауадæр ба е уодзæнæй, аема нæ дзиллæ ин сæ зæрдитæмæ ку есиуонцæ æ курухон фæдзæхститæ, уонæмæ гæсгæ ку ауодиуонцæ нæ фидиуæзæгбæл, æ исонибонбæл. Еци фæдзæхститæй уин уæ зæрдæбæл æрлæууон кæндзинан еу. Кæд æй нæ нури æноси тæккæ райдайæни ниффинста, уæддæр æ уæдиккон гъудитæ ку бакæсайтæ, уæд нæ хæццæ исарази уодзйнайтæ, нæ нури дзамани дæр ахсигæг аема расагъæс кæнуни аккаг ке 'нцæ, уомæй...

Алли хæдзардзин лæг дæр фæззæги æ фæллæнтæ ку æрæфснауы, уæд бахинцуй: цæйбæрцæ бæркадæ имæ æрæвзурдæй æ бакустæй, ци гъæуагитæ ма æййафуй, ци исаразун ма 'й гъæуы исонибонмæ. Никки ма ракæсуй æ синхæгтæмæ (адæм кæрæдзæй фæрци цæрунцæ) – ци бафтудæй кенæ ци нæ бафтудæй уонæн ба сæ къохи, цæмæй сæ ес бафæнзæн, цæмæй син æй æхуæдæг бафæнзуйнаг?

Мах дæр гъæуама уæхæн хæдзардзин лæги хузæн æркастайанæ, кæд дууæ мин анзæй дæргъи нæ, уæдта уæддæр инсæй-æймаг æноси ци исаразтан, ци нин бантæстæй, цæмæй ан цох, уонæмæ. Гъæуама раварстайанæ нæ уоди, нæ зунди, нæ къохти, нæ гъомуси фæллæнтæ (уæлдæр ке кой кодтон, етæ айдагъдæр сæ еу хай æнцæ), бабийнонуг сæ кодтайанæ аема сæ уотæ æвзæртæй равдистайанæ нæхе аема æндæриккон адæмтæмæ, цæмæй кæндзæстуг аема къагъдилæуд ма уæн.

Мах уой нæ бакодтан. Хуарзæй нæмæ ци адтæй, уомæн аккаг аргъ искæнун нæ бафæразтан. Лæгъузæй нæмæ ци адтæй, уобæл лæгъузи игакæ нæ исæвардтан. Не 'взаг багъæуай кæнуанæ неци исаразтан, нæ кунугæ – æвæгæс, æнæфæххуæцæг, нæ гъдæуттæ фудæгъдæуттæй баййивтан, хестæр, кæстæр нин нæбал ес, кæстæр-ахидбæл нæбал косæн, аема нæ муггаг исæфуй, никки ма кæрæдзæй цæгъдæн, зудæ аема нæбæл кæрæдзæйнадæ бафтудæй. «Кæдæмдæр ма хилæм куырмæй...» Фондзинсæй анæмæй фулдæрей размæ куд загъта Къоста, уомæй абони никки фуддæр уавæри ан. Куддæртæй æртулдан XX æноси кæронмæ. Лæууæн нæуæг æноси къæсæрбæл. Нæ еуетæ сæ фурхъалæй (давæггаг мулкæй!) Хуцауи сæ фæстаг къæхтæй цæвунцæ, нæ иннетæ ба – уæнгсæст аема сæргубур.

Нæ Исфæлдесæг нин еци амонд ратæд аема нæмæ æртиккаг минанзони хуæздæр зунд куд æрцæуа!.. Хъодзати Ахсари аци фæдзæхстæмæ гæсгæ бафæрсун æнгъезуй: «Цума 'й фегъосдзинан?...»

**Æрмæг мухурмæ бацæттæ кодта
БИЧИЛТИ Алетæ**

Архайдтонцæ си, нæ национ уодварнондзийнадæ æцæгæй зæрдтагон кæмæн æй, аема уой сæрбæлтау хъазаутæй ка тох кодта, сæрбонс нин ка адтæй, нæ еци Ахсари ном цитгийнаг кæмæн æй, еци дзиллæ. Мадзали рæстæг радзубандити райгъустæй берæ зæрдæмæдзæугæ гъудитæ аема зæгъуйнæгтæ.

«Æ АЙЙЕВ ПОЗЗИЙ АРВОН ЗАР НИН УОДЗÆНÆЙ АНОСОН...»

Паддзахадон телерадиокомпани «Алани»-й тематикон равдистити редактор Къадзати Станислав æ хестæр æмсес хæларити туххæй загъта:

– Æцæг поэти амонд Хуцауæй лæвæрд фæууы, аема си æнхæстæй хайгин адтæй Хъодзати Ахсарæ. Æ царди алли бони зæрдиаг исфæлдистадон кустæй ауодудта ирон дзурди хуарзæнхæбæл. Лæмбунæг сæбæл косгæй, аема хецæн киунугутæй уагъта национ лирератури классикти, аема Устур Фидибæстон тугъдæй ка нæбал исæздахтæй Иристонмæ, еци æдзард искурдиадæгин фæсæвæди исфæлдистадæ. Исаразта ирон поэзий антологи. Афгайнаг æмбесонд амонуй: «Кæд дæ тагъд цæун фæндуй, уæд цо еунæгæй. Кæд дæ идард цæун гъæуы, уæд цо адæми хæццæ». Уотемæй поэт фæххæссуй дууæ уаргъи. Е 'сфæлдистадон æрмадзи гъæуама содза еунæг-еуемæй. Царди ба усхъæй-усхъæмæ гъæуама цæуа æ адæми æмрæнгъæ. Еци ихæс Ахсарæ æнхæст кодта тæккæ бæрзонддæр æмвæзадæбæл. Аргъæутти æфхуæрæги сосæг ном куд базудтонцæ? Тæвдæ цæкутæ нилхъевиуонцæ арми, аема уотемæй рагъæр уидæ æцæгдзийнадæ. Хъодзати Ахсарæн, цума рæстæг æ къохи цæкути бæсти стъалутæ æлхъивта, уотæ кæддæриддæр æ дзурд адтæй рæстдзийнадæбæл. Ами ма мæ æрхæссун фæндуй, поэт æхуæдæг номдзуд ахургонд Абайти Васой туххæй ци уац ниффинста, уомæн æ эпиграф: «Еу æ тоги мæцуй, минæ ба, гæнахи хузæн æй æнæсæттон». Некæд кодта козбау дзубандитæ, æргомæй дзурдта

нæ размæцуд нин ци къулумпи кæнуы, еци аййеппитæбæл. Уотемæй, ци уодведар разиндтæй, цæйбæрцæ сагъæстæ аема рист ниффæразта е нæрæмон зæрдæ. Æ зæрдæ, цирагъи хузæн, сугъдæй нæ маддæлон æвзаги æностæмæ цæрайæн. Ниууолæфтæй си æ зæрийнæ зæрдирай, аема нæмæ нæ абони дæр аема нæ исонибони дæр æ уодрохсдзийнаи фæрци игъусдзæнæй æ аййев поэзий æрвон зар...

«Æ ПАРАХАТ ЗÆРДИ АЛКÆМÆН ДÆР АДТÆЙ АККАГ БУНАТ...»

Уæрæсей финсгуйти Цæдеси правлений секретарь, литературон аййевæдон аема æхсæнадон-политикон журнал «Ирæф»-и сæйраг редактор **Скъодтати Эльбрус**, номерæн мадзали рæстæг æ радзубандий уотæ баханхæ кодта:

– Ахсарæ æцæг поэт ке адтæй, е, фиццаги-фиццагидæр, уомæй бæрæг æй, аема е 'сфæлдистадæ аема е 'хсæнадон архайдæй уарзон адтæй адæмæн. Ауодудта исфæлдистадон фæлтæрбæл. Зудта искурдиадæн аргъ аема кадæ кæнун. Е нæ дех кодта нæ адæми ирæнттæ аема дигорæнттæбæл, хонсайрæгтæбæл аема цæгæттæгтæбæл. Æ парахат зæрди алкæмæн дæр адтæй аккаг бунат. Журнал «Ирæф»-и редакци ин æрмæг ниффинсун ку бабарæ кæнидæ, уæд нин нæ фæндæбæл цæхгæрмæ дзурд некæд загъта. Е 'мдзæвгитæ аема публицистикон æрмæгуйтæ ин мухур кодтан разæнгардæй.

Хъодзати Ахсарæ журнал «Мах дуг»-и сæйраг редактор ци берæ рæстæг фæцæй, уой дæргъци æ еузæрдиуондæр æмгустгæнгутæй иссæй зундгонд поэт аема тæлмацгæнæг **Мамукъати Хъазбег** дæр. Æ хестæрдзийнадæ аема курухондзийнадæ Хъазбегмæ хъæбæр бæрзонд цæстиварди адтæнцæ, аема нæрæнгæ дæр æнцæ, æ цæстуарзон зундамонæгбæл æй нимадта аема 'й нимауй. Уой Хъазбег (абони æй киунугæуадзæн «Ир»-и редактор) ирдæй равдиста, æ рæстæги Ахсари туххæй ци цалдæр æмдзæвги

ниффинста, уонæми дæр. Уонæн сæ еуей бакастæй номерæн мадзали рæстæг дæр.

ХЪОДЗАТИ АХСАРЫ МИДМОНОЛОГ

Уæд усы кæрдæны мыггагмæ фæхæт!..
Къоста

Мæ фьдæлтæ, æхстуадæй уæм

æрцъидтæн,

Ньббарут мын – мæ фæдтыл судзы арт...

Хъæуы мæ здæхъин – Иры дъыкъъ, мæ ард,

Кæны æвдæлон йе стыр кад, йæ цытæй...

Æрцъидтæн уæм – уæ уаз фæнд мын

зæгъут, –

Куы сæфы не 'гъдау, не 'фсарм æмæ

не 'взаг!..

Куы басгъуыхтыстæм не стыр фарнæн йе

знаг,

Кæрдæныл – оххай! – бавтам нæ худ?!..

Æрцъидтæн уæм уæлдунейæ лæгдъыхæй, –

Зынгур, ньфсгур, æхсаргурæй хæтын

Æмæ уæ курын фат æмæ æрдын –

Æхсары фат, ньфсы æрдын, зынджы хай!

Ньббарут мын, æркодтон уæм æхстуад,

Фæлæ... фæлæ мæм Ир фæдисмæ дзурь,

Фæлæ... фæлæ мæ ньфс, лæгдзинад куры

Ирон æвзаг – мæ зынджы хай, мæ арт!..

Сæрмагондæй ба ма уой туххæй дæр зæгъун гъæуы, аема Хъодзати Ахсарæн номерæн къæйдор æхе хъæппæресæй исаразта искурдиадæгин скульптор **Хайти Ибрагим**. Уæхæн хуæрзæгъдаудзийнадæ ба хумæтæги нæ бавдиста: æ бийнонтæ – æ фидæ, номдзуд скульптор Хайти Владимир аема æ мадæ – номдзуд зæртæгæнæг Билаонти Долорес – берæ æнзти дæргъи аци хæдзари хуæрзсинхонæй фæцæрдæнцæ Хъодзати бийнонти хæццæ. Аема зæгъун æнгъезуй: дууæ бийнонтæй æхсæн алæмæти хæларзæрдæдзийнади уавæрти гъомбæл кодта Ибрагим. Ахсарæ ин уотид уарзон синхон нæ адтæй, фал курухон аема цитгийнаг хестæр. Аема æ боздзийнадæ Хайти лæхъуæн равдиста аци мемориалон къæйдор ин исфæлдесгæй. Æ еци хуарззийнади фæдбæл ин зæрдиагæй арфæ кæнæн...

Мемориалон къæйдор игон ба бакодта Ахсарæн æ бæдоли бæдолæ Коцойти Арсен...

Нæ маддæлон æвзаги фæдбæл Цæгат æма Хонсар Иристони æхсæноблæстон
конференций архайгутæ, 1936 анз.

АЛЦÆМÆНДÆР РАСТДÆР ТÆРХОНГÆНÆГ ÆЙ РÆСТÆГ...

НÆ АДÆМИ ЕУДЗИЙНАДИ СÆРБÆЛТАУ НÆ НАЦИОН ИНТЕЛЛИГЕНЦИЙ ХЪАЗАУАТ XX ÆНОСИ 20-аг ÆНЗТИ

Еугур адæмти историй дæр уидæ сæ карни истахт æма æрхауд, исæндæдзун æма раууати рæстæгугтæ. Историй недзаманти хабæрттæ рафæлдахæ-бафæлдахæ нæ кæнгæй, зæгъун гъæуи уой, æма XIX æноси дуккаг æмбес æма XX æноси райдайæн исæсæнцæ нæ адæми культурæ æма нæ национ гъудикæнуинадæн æ Исæндæдзæн догæ. Национ хелæдæрунади ирæзтбæл гъуди кæнгæй, цæститæбæл рауайунцæ берæ наукон, уодварнæбæл гъудигæнæг, тугъдон интеллигенций минæвæрттæ. Етæ лæудтæнцæ нæ финсуйнади, скъолай ахуради, рохсади, æ истори æма культурæ ахур кæнуни райдайæни. Уонæй еуетæн (Æгъузати Иуане, Колити Аксо, Дзасохти Гино) этнос адтæй хеуон, иннетæн (Шегрен, Пфаф, Миллер...) – æцæгæлон, æ хæццæ фембалдæнцæ фиццаг хатт. Фал уæддæр, хатгай сæ цардæн тæссаг уогæй, къурцдзæвæнти сæрти хæзгæй, кустонцæ нæ адæми хуарздзийнадæн, талингæй æй рохсмæ кодтонцæ, культурæ, ахурадæбæл æй æфтудтонцæ, зиндзийнæдтæ 'взæргæй.

Андрей Шегрен Иристони хуæнхти æрмæгугтæ æмбурдгонд ку фæцæй, уæд мæнæ ауæхæн зæрдæмæгъæргæ гъуди загъта: «Æз Кавказæй зæрдирæйæй рандæ дæн, ци гæнæнтæ мин адтæй, етæ мæ къохи ке бафтудæнцæ, еци нифси хæццæ. 1837 анзи кæрони Петербургмæ æрбаздахтæн, мæ еу цæстæй æгириддæр нæбал уингæй, мæ къæхтæ æма мæ къохтæ басудæнцæ, уотемæй.

Фал æрæмбурд кодтон берæ гъæздуг æрмæгугтæ ирон æвзаги грамматикон арæзти туххæй...»

Рагъуди кæнетæ, æрцæуæггаг, æцæгæлон бæстаг ахургонд нæмæ 'рцудæй, æхе дæр ма фæссæйгæ кодта, фал уæддæр æ рæстуодæй нин ци хуарздзийнадæ исаразун исфæндæ кодта, е æ къохи бафтудæй.

Размæцуд интеллигенций минæвæрттæ сæ хъиамæттæ дзæгъæли нæ фæцæнцæ, æнтæстдзийнæдтæ сæ къохи бафтудæй. Уаруни фæсте зокъотæ куд фæззинунцæ, уотæ сауæнгæ идард хуæнхæг гъæутæй дæр кæмидæрти фæззиндтæнцæ скъолатæ. Уой фæсте фæффулдæр æй, кæсун-финсун ка базудта, уони нимæдзæ, интеллигенций бæрцæбæл зингæ хузи бафтудæй. Дæнцæнæн райсæн тугъдон къабазæ. XIX æноси кæрони бæрæггæнæнтæмæ гæсгæ, Иристони алли 130 мин цæрæгемæй рацудæй 2580 афицери, уонæй 52 исæнцæ уруссаг æфсади инæлартæ. Айдагъ дууæ мæздæггаг гъæуемæй – Ново-Осетинская æма Черноярскаяйæй рацудæй 12 инæлари, 29 болкъони æма Георгий дзиуари 300 кавалери.

Уæлдæр æрхаст цæветтонтæ 'нцæ ефстаг æвдесæнтæ нæ адæми раздæри культури ирæзти туххæй. Е адтæй Иристони советон цардарæзт æрфедар уни размæ. Иристони еци рæстæг лæмбунæг æвдист æрцудæй наукон-публицистон литератури, æма ибæл нуртæккæ нæ дзордзинан.

Инсæйæймаг æноси 20-аг

æнзти хабæртти туххæй нуртæккæ ку дзорæн, уæд, нæ гъудимæ гæсгæ, уонæмæ æртасгуги 'рдигæй дæр гъæуама уа фулдæр гъосдард.

Аци рауæн мах зæгъуйнаг ан айдагъдæр Цæгат æма Хонсар Иристони интеллигенций минæвæртти æмгустдзийнади туххæй еумæйагнацион ахсиаг фарстатæ, кæцитæ адтæнцæ: финсунадæ, ахургæнæн киунугутæ исаразун, æнахургонддзийнадæ райеуварс кæнун, скъолай ахурадæ ирæзун кæнун, фольклорон æрмæгугтæ æмбурд кæнун... Советон цардарæзт æрфедар уни размæ Цæгат æма Хонсар Иристони адæми ме-дастæу бастдзийнадæ лæмæгъ адтæй; æмбалдæнцæ айдагъдæр адæми хæцæн минæвæрттæ. Уой дæр сæрдигон æфцæгги сæрти хæзгæй. Цæгати ци устур æмбурдтæ арæзт цæуидæ, уонæми хонсайраг минæвæрттæ ахид нæ уиуонцæ. Фулдæр сæ фембалдтитæ адтæнцæ Тифлис æма Гури. Аци сахарти сæхæцæн агурдтонцæ куст, ахурдзийнадæ райсун бунæттæ. XX æноси фулдæр уиуонцæ Тифлиси ци ирон Рауагъдон æхсæнадæ æма драмон къуæрттæ фæззиндтæй, уони адтæнцæ цæгатаг æма хонсайраг ирæнтти нæмттæ.

Советон цардарæзт æрфедар уни фæсте Цæгат æма Хонсари æмгустдзийнадæ исхизтæй нæуæг, бæрзонддæр æмвæзæдæмæ, хъæбæрдæр косун райдæдтонцæ æнахургонддзийнадæ райеуварс кæнуни, адæми культурон æмвæзæдæ фæууæлдæр кæнунбæл.

Кæд Иристони дууæ хаййи

аллихузон цæдесон республикæтæмæ хаст æрцудæнцæ, уæддæр сæ рахастдзийнæдти фæззиндтæй фулдæр æмæзмæлд. Æнгом æмгустдзийнади нæуæгдзæутæ исæнцæ нæ финсугтæ. 1927 анзи Хонсар Иристони цæун райдæдта журнал «Фидиуæг». Е иссæй Иристони еу рауагъдадон оргæн. Финсугти хъауритæ куд байеу æнцæ, уомæн æвдесæн æй Иристони финсугти еугонд сьæзд арæзт ке 'рцудæй, е дæр. Арæзт ба æрцудæй Цæгат æма Хонсар Иристони исфæлдистадон æмгустдзийнади туххæй гæнæнтæн æвдесæн æй Ирон историон-филологон æхсæнади æма Наукон-литературон æхсæнади архайд.

Ирон историон-филологон æхсæнади фæззиндтæй 1919 анзи апырели Дзæуæгигъæуи. Уой искондмæ бацудæнцæ Дзæгурти Губади (фиццаг сæрдæр), Æлборти Барис, Бекъойти Георги, Дзанайти Никъала. Е адтæй адæмон ахуради хайади исконди медагæ. Æртæ анзей фæсте æй банимадтонцæ Уæрæсей дæр.

Хонсар Иристони интеллигенций минæвæрттæ, ке зæгъун æй гъæуи, зудтонцæ аци æхсæнади исарæзти æма архайди туххæй, æма сæ фæндадтæй уæхæн æхсæнади Хонсари дæр исаразун. Фал Ирон историон-филологон æхсæнади исарæзти фиццаг æртæ анзи (1919-1921) Хонсар Иристони æрцудæй карз цаутæ: советон хецаудзийнадæбæл тох рахизтæй граждайнаг тугъдмæ. Уомæ гæсгæ Хонсари уæхæн гæнæнтæ нæма адтæй.

Граждайнаг тугъд æнхæст нæма фæцæй (Хонсар Иристони автономон облæст Гурдзий исконди исаразунæй мæйæ раздæр), уотемæй 1922 анзи 2 феврæли уæхæн организаци арæзт æрцудæй Хонсар Иристони дæр – исхудтонцæ 'й «Наукон-литературон æхсæнади». Æ исаразугтæ адтæнцæ интеллигенций зундгонддæр архайгутæ, (сæйрагдæр Цхинвали педагогон техникуми минæвæрттæ) Уанети Захар, Бегизати Чермен, Хъулати Созурухъо, Тедети Герас, Кости Бидзина, Санахъоти Гаврил, Хæникъати Никъа. Фиццаг æмбурди фæдгаронд æрцудæй устæв, равзурстонцæ разамунд (Уаней-фурт, Санахъой-фурт, Дзаттиай-фурт), ревизион къамис, уомæй бундор æвæрд æрцудæй Хонсар Иристони наукон æма литературон нисанмæарæзт архайдæн.

Идарддæр дууæ æхсæнади кодтонцæ æмгуст, кæрæдзæй лæдæргæй. 1924 анзи арæзт æрцудæй Цæгат Иристони автономон облæст, æма нæуæг нисантæмæ гæсгæ, историон-филологон æхсæнади Ревкоми унафæй æйивд æрцудæй æма 'й исхудтонцæ «Ирон центрон наукон-æртасæн бæстæзонæн институт». Аци институт 1925 анзей фæстæмæ иссæй бюджетон организаци. Æ исаразуни гъуддагмæ агъазиу байвæрæн бахастонцæ: Бутати Хъазбег, Абайти Васо, Кокити Георги, Евгений Крупнов, Борис Скитский, Евгения Пчелина.

Еци анз Наукон-литературон æхсæнади ном æйивд æрцудæй æма иссæй Цæгат Иристони бæстæзонæн æхсæнади. Дууæ анзей фæсте, 1927 анзи, еци æхсæнади бундорбæл Хонсар Иристони Центрон æнхæстгæнæг комитети унафæй исæвзурдæй Хонсар Иристони бæстæзонæн наукон-æртасæн институт. Анзи фæсте æй исхудтонцæ «Хонсар Иристони наукон-æртасæн институт». 1944 анзи конд æрцудæй Гурдзий науки Академий системæмæ. Абони ба е æй, аци рæнгити автори хъæппæресæй, хæс-суй Уанети Захари ном.

Æхсæнади ихæстæ æмхузон ке адтæнцæ, уомæ гæсгæ правлений иуонгтæ косгæ дæр кодтонцæ еумæ, архайдтонцæ еумæйаг национ гъуддæгугтæ (фиццагидæр, ахуради къабази), кæрæдзæй худтонцæ се 'мбурдтæмæ, еуæй-еу хонсайрагтæ ба бацудæнцæ Ирон историон-филологон разамунди искондмæ. Зæгъæн, 1920 анзи æхсæнади разамунди искондмæ бацудæй Къостай «Ирон фæндур»-и цензор Джиоти Никъала. Е иссæй правлений зингæ лæг. Зундгонд æнцæ, æхсæнади правлений æмбурди ци дууæ доклади искондта, етæ.

Æ фиццаг доклад «Иристони æма ирæнтæй (географион очерк)» адтæй уойасæбæл устур æма байхæста æхсæнади дууæ æмбурди.

Æ доклади Джиоти Никъала байамудта Иристони арæнтæ Кавкази хуæнхтæн æ дууæ фарсбæл, æ зæнхи асæ, цубурæй зонæндзийнæдтæ æрхаста æ æрзизгъæди, цæрæгойти туххæй. Докладгæнæги гъудимæ гæсгæ, Хонсар Иристони æнгæллæмæ кæсуй

зæрдæмæдзæуæгдæр исонибон, кæд æфцæги сæрти над арæзт æрцæуа Даргъ-Къох-Зæрæмæг-Къарели 'рдæмæ, уæд.

Ами докладæй еуварс рахезæн æма нæхецæй бафтауæн. Революций размæ рæстæгути Иристони Цæгат æма Хонсар кæрæдзæй хæццæ æмдзæхдон нæ кодтонцæ, айдагъдæр дуурдигæй хуæнхрæбунти гъæути еугай цæргутæ кæрæдзæй хæццæ æмбалдæнцæ, фал еци фембæлдтитæ уоййасæбæл ахедгæ нæ адтæнцæ, нециуавæр гъуддагбæл зиндтæнцæ.

Цæгаттаг ирæнттæн сæ фулдæр хуарз цæстæй нæ кастæнцæ хонсайрæгтæмæ (ка 'й зонуй, фурмæгур сæ ке æнгъалдтонцæ, уæдта сæ национ хуæдхуæдзийнадæ фесафтонцæ, зæгъгæ, гъудимæ гæсгæ). Еци уавæр зундгонд адтæй докладгæнæг Джиоти Никъалайæн, æма цæмæй уотæ нæ адтайдæ, уой туххæй æ доклади фæннисан кодта: «Хуæнхти фæсте æрдæгстонг æрдæгирæнттæ нæ цæруй, фал хуæнхон цæрун ка фæразуй, уæхæн æцæг ирæнттæ. Етæ сæ цардиуæгæ æма æгъдæуттæ, сауæнгæ сæ адæмон дзурдиуæгæ дæр багъæуай кодтонцæ кæдзосæй...» Джиой-фурт ци дæнцитæ æрхаста, етæ еуæй-еу иуонгтæн иссæнцæ æцæг æргомзæрдæдзийнадæ. Джиой-фурти доклади фæдбæл æ гъудитæ загъта Гæздæнти Л. Æ радзубандий е 'ргом раздахта доклади æртæ цæвæттонемæ: хонсари цæргутæ еугурæйдæр ирæнттæ ке 'нцæ, ирон æвзаги кæдзосдзийнадæ, фæзи æрцæруни тундзундзийнадæ. XX æноси райдайæнмæ, фæсхонх цæргутæ багъæуай кодтонцæ се 'взаг, еумæ ци бунæтти цардæнцæ, айдагъ уоми нæ, фал гурдзæгæти хæццæ ци гъæути цардæнцæ, уоми дæр.

Джиоти Никъалай дуккаг доклад хундтæй «Цæгат æма Хонсар Иристони культурон-экономикон æмрахастдзийнæдтæ». Ка имæ игъуста, уонæмæ исæвзурун кодта устур цæмæдесдзийнадæ æма буцæу дзубанди.

Бустæги æнгомæй дууæ æхсæнади кустонцæ 1922 æма 1923 æнзти. Архивон гæгъæдитæмæ гæсгæ, еци цирендзийнадæ баст æй Тибилти Александрин æма архайди хæццæ. Е иссæй зингæ архайæг, куд Цæгат Иристони, уотæ Хонсар Иристони æхсæнади дæр... 1920-1933 æнзти е адтæй Цæгат Иристони æма зæрдигæй архайдта Ирон историон-филологон æхсæнади гъуддæгути. 1924 анзи разамунд лæвардта Хонсар Иристони наукон-литературон æхсæнадæн. Æ разамундæй æхсæнади иуонгтæ устур куст бакодтонцæ нæ адæмон исфæлдистади гъæздугдзийнæдтæ æмбурд кæнуни, нæуæг алфавит исаразуни, нæ национ æвзагоннади фарстатæ æртасуни гъуддаги.

Гуманитарон фарстатæй уæлдай Хонсар Иристони æхсæнадæ иситинг кодта бунæттон æрдзи гъæздугдзийнæдтæ ахур кæнуни фарстатæ. Æхсæнади хъæппæресæй Хонсар Иристонмæ рабалци кодта зундгонд ахургæндти къуарæй арæзт комплексон экспе-

дици. Уой фæрци наукон æгъдауæй бæрæгонд æрцудæнцæ нæ региони æрдзи гъæздугдзийнæдтæ, æрмæгутæмæ гæсгæ уагъд æрцудæнцæ æртæгомон киунугæй – «Хонсар Иристони кустадон тухтæ». Æхсæнади хъæппæресæй Хонсар Иристонмæ хунд æрцудæнцæ ахургæндтæ Фæскавказæг наукон ассоциацийæй. Етæ дæр рауагътонцæ киунугæ «Труды ЗНА. Юго-Осетия» (Тифлис 1925 анз). Уордæмæ бацудæнцæ Г.Чурсини зундгонд этнографин очерк «Ирæнттæ», Меликсет-Беки статья «Туаллаг Иристони этнологи æма археологи» æма æндæр æрмæгутæ.

«Ирон æрхуæцæн нисæнтти туххæй»...

Æвзагоннади тематикæй фæстæмæ ма Æхсæнади æмбурди дзубанди кодтонцæ Кундухати Мусси, Мамсурати Темирболати поэзий, æхсæнадон бунæтти уруссаг æвзагæй ирон æвзагæмæ рахезуни туххæй (Æмбалти Цоцко). Æхсæнадæ куста ирон театралон аййевадæ, адæмон музыкæ, аййевадон литератури уадзимистæ æртасунбæл...

Æхсæнади иуонгтæ Иристони Хонсари дæр æма Цæгати дæр устур куст бакодтонцæ цъухæйдзоргæ адæмон исфæлдистади бундайрадæ æмбурд кæнунмæ.

цудæнцæ зундгонд таурæхъгæнгутæ: Сланти Гаха, Хъалæгати Иналдихъо, Хъубадти Елхъан, Уæдати Хъубади æма æндæртæ. Уони радзубандийæй таурæхътæ финстонцæ Дзагурти Губади, Гарданти Михал, Æмбалти Цоцко æма æндæртæ. Еци нисани хæццæ Цхинвалмæ дæр æрбахудтонцæ кадæнгитæгæнгутæ Джусойти Кудзай, Губати Дзаккой, Бегизати Леуани, Гаглойти Яши, Абайти Цицкай æма æндæрти. Сæ таурæхътæ син финстонцæ Бегизати Леуан, Гæззати Лади, Карсанати Васили, Гæдиати Петр. Е адтæй устур патриотон гъуддаг.

бундорбæл. Уомæн адтæй устур нисанеуæг, цæмæй æнахургонддзийнадæ кунæггонд æрцæуа, фæббæрзонддæр уа адæми культура. Ахиддæр цæгаттæгтæ сæ унафитæ æрвистонцæ Хонсармæ, хонсайрæгтæ ба – Цæгатмæ, рецензитæ сæбæл финстонцæ, сæ гъудитæ зæгъиуонцæ. 1922 анзи райдайæни цæгаттæгтæ ирон графика проект ку райстонцæ, уæд сæ Хонсар Иристони æмкосгутæ ба уомæн дзуапп равардонцæ сæ финстæгæй, проектбæл æнæгъæнæй исарази уогæй, бахастонцæ сæхе æййивдзийнæдтæ.

Латинаг графикамæ рахезунмæ Цæгати æма Хонсари фæззиндтæнцæ фиццаг абети киунугутæ. Æхсæнади еу æмбурди уонæн Тибилти Александр искодта лæмбунæг критикон æркат. Дууæ æхсæнадей еумæйæг куст уотæ æвæрд æрцудæй, æма 1924 анзи сæ зæрди адтæй еугонд съезд исаразун Цæгат æма Хонсар Иристони автономон облæсти адæмон ахурдæй фарстатæ фæдбæл. Фал Ирон историон-филологон æхсæнадæй Цæгат Иристони наукон-æртасæн институт исаразун ке исфæндæ кодтонцæ, уомæ гæсгæ еци фарстабæл нæбал дзурдонцæ.

Кæронбæттæни нæ бон зæгъун æй: инсæйæймаг æноси 20-æг æнзти Цæгат æма Хонсар Иристони национ интеллигенций хуæздæр минæвæртти архайд адтæй æнтæстгин. Арæзт æрцудæй национ алфавит латинаги бундорбæл. Уомæй пайдагонд цудæй 1937 анзи уæнгæ, Цæгат Иристони уруссаг алфавит фæдаргонд æрцудæй, Хонсари ба – гурдзиаг. Арæзт æрцудæнцæ дамугъатæ æма ахургæнæн киунугутæ, грамматикæ, растфинсуйнади æгъдæуттæ. Æмбурдгонд æрцудæнцæ адæмон исфæлдистади берæ æрмæгутæ, дзурдæттæ... Æхсæнади архайдæн устур аргъ искодта Абайти Васо: «Еци æхсæнадтæ бакодтонцæ ахсгæгæ æма агъазиу куст, æма ин гъæуи аргъ кæнун. Еци кусти фæрци Цæгат Иристон æма Хонсар Иристони автономон облæсти цубур рæстæгæмæ маддæлон æвзагбæл æнахургонддзийнадæ нæбал адтæй».

Уомæй уæлдай, Æхсæнади устур æнтæстдзийнадæбæл банимайæн ес, фольклорон æрмæгутæ æрæмбурд кæнунбæл уодуæлдай куст ке бакодтонцæ æма сæ наукон æгъдауæй ке бабийнонуг кодтонцæ, уой. 1925 анзи уагъд æрцудæй фольклорон æрмæгути фиццаг том. Анзи фæсте еци киунугутæ æрвист æрцудæнцæ, Советон Цæдеси киунугутæн Парижи ци равдист адтæй, уордæмæ. Равдистмæ æрбацудæй французæг мифолог Жорж Дюмезиль. Киунугути æрмæгути хæццæ ку базонгæ 'й, уæд е æ царди иссæй цæхгæрмæ фæззæлæн рæстæг: е 'ргом раздахта Нарти кадæнгитæмæ æма иссæй сæ зундгонддæр, номдзуддæр æртасæг. Абони нартзоннади наукаен æнæ Дюмезили наукон куститæ, æвæдзи, базонæн дæр нæ уидæ.

ЦИБИРТИ Людвиг,
историон наукути доктор,
профессор.

Нæ номдзуд хуæгæнæг ДЗИУАТИ Батраз æ аци хуæ исхудта «Байзайæггæти хæццæ дзубанди». Исхузæ си кодта нæ номдзуд рохситаугути, кæцитæ уодуæлдайæй хъазауат кодтонцæ нæ Иристони райдзастдæр исонибони, нæ исуйнаг фæлтæрти амонди сæрбæлтау.

Цæгат æма Хонсар Иристони Æхсæнади æмбурди фиццаг æнзти докладтæ кодтонцæ æвзагоннади фарстатæ фæдбæл. Уотæ ку зæгъæн, æма еугъд æноси инсæйæймаг æнзти æвæрд æрцудæй наукон иристонагон зонадæн, уæд е устур загъд нæ уодзæнæй. Уомæн æма æцæгæйдæр уотæ адтæй, уой фæдбæл берæ дæнцитæ æрхæссæн ес. Зæгъæн, Туйгъанти Махарбег бавдиста æ проект нæ маддæлон æвзаги графика туххæй, фал си фагæ бундорон хатдзæгтæ ке нæ адтæй, уомæ гæсгæ фулдæр рахуæстæнцæ латинаг графикаи фарс. Æхсæнади æмбурди ахсгæг адтæй фарста æвзаги туххæй. Байгъустонцæ профессор Æлборти Бариси докладмæ: «Эволюция осетинских письмен: примерная осетинская графика» æма студент Абайти Васой (æ фиццаг наукон доклад) «Цæвд ирон æвзаги». Дзагурти Губадий «Нæуæг иристонаг графика латинаги бундорбæл».

Æнæзæгъгæ нæйис, Тибилти Александр ирон литературон æвзагбæл ци уацтæ ниффинста, уони туххæй: «Ирон орфографи», «Ирон орфоэпий фарстатæ»,

Нæ адæми уодварни культури уонæн адтæй аккагдæр бунат. Уомæ гæсгæ нæ национ фольклористикæ фиццаг æртасæн куститæ дæр Нарти эпоси туххæй адтæнцæ: «Ка 'нцæ Нартæ» (Туйгъанти Махарбег), «Нæртон зарти равзурди фарстай туххæй» (Къубалти Александр), «Нарт æма Нарти кадæнгитæ фарстай фæдбæл» (М. Рклицкий), «Термин «Нарт» (Æлборти Барис).

Фольклорон æрмæгутæ æмбурд кодтонцæ Хонсар Иристони дæр. Еци кустæн ами разамунд лæвардта æма зингæ æнтæститæ æ къохи бафтудæй Тибилти Александрæн. Æ редакцигондæй, раздзубанди æма комментарити хæццæ мухури рацудæнцæ фольклорон уадзимистæ æртæ томи: «Нарти кадæнгитæ», «Даредзанти таурæхътæ, мифтæ æма бунæттон кадæнгитæ», «Аргъæуттæ æма бацæу-бацæутæ». 1936 анзи рацудæй æмбурдгонд «Хонсар Иристони фольклор».

Дууæ æхсæнади дæр фольклорон æрмæгутæ бунæтти æмбурд кодтонцæ æхсæнади еугур иуонгтæ. Цæгат Иристони уой фæдбæл Дзæуæгигъæумæ хунд

Æ фиццаг декреттæй еуеми советон хецаудзийнадæ национализаци искодта скъола. Еци фарстабæл дзубанди кодтонцæ Æхсæнади правлений. Ирон историон-филологон æхсæнади æрмæгути аци фарстай фæдбæл загъд ес: «Фарста ист æрцудæй Советон хецауади декретмæ гæсгæ маддæлон æвзагбæл ахур кæнуни туххæй æма ибæл загъд æрцудæй алливæрсугæй Хонсар Иристони минæвæртти хæццæ». Æмбурди архайгути гъудимæ гæсгæ, национализаци гъæугæ гъуддаг æй политикон, педагогон, национ-культурон æгъдауæй. Фал техникон зиндзийнæдтæ хинцгæй, (нæйис ахургæнæн æрмæгутæ маддæлон æвзагбæл, нæ фагæ кæнуи ахургæнгутæ) национализаци кæнун гъæуи минкыйгай, маддæлон æвзаги равгитæ тухгиндæр кæнгæй.

Дууæ æхсæнади дæр 1922 æма 1923 æнзти дæргъи кустонцæ Советон Цæдеси Центрон Æнхæстгæнæг Комитети фарсмæ арæзт нæуæг алфавити Еугурцæдесон комитети амундмæ гæсгæ, исаразтонцæ нæ маддæлон æвзаги алфавит латинаг графика

НАЛАТ АДÆЙМАГИ МИУТÆЙ ДÆХЕ ГЪÆУАЙ КÆНÆ...

Нæ газети раздæр дæр ма куд финстан, уотемæй нæ рагфидтæлтæ сæ таурæхъти æма æмбесонди хабæртти æвдесионцæ царди æцæгдзийнæдтæ æма хецæнæй адæймаги уодиконди мæнеугутæ. Уой дæр уомæ гæсгæ, цæмæй сæ цардæрæзт алцæмæй дæр æнхæст уа, цæмæй, ци сæ бахъор кæна, уомæй сæхе гъæуай кæнунгъон уонцæ, цæмæй си фæлтæртæ зунди хай есонцæ, сæ карнæ æнтæстгинæй æма федауцæй аразунгъон уонцæ. Æма нæ газети рæстæгæй-рæстæгæмæ ци таурæхътæ ниммухур кæнæн, етæ дæр, махмæ гæсгæ, зундамонæнæн бæззунцæ. Зæгъæн, мæнæ абони ци дууæ таурæхъти бакæсдзинатæ, уони хузæн. Исистан сæ, «Ирон адæмон исфæлдистадæ», зæгъгæ, æмбурдгонди дуккаг кцунугæй (æмбурдгонд бацæттæ кодта Салæгати Зойæ). Мухур сæ кæнæн, уоми куд финст æрцудæнцæ, уотемæй.

ÆРТÆ 'НГАРИ

Еу гъæуи адтæй æртæ 'нгар, лæхъуæн-лæгтæ; еумæ исирæзтæнцæ æма сæ фуруарзонæй кæрæдзæбæл бухст дæр нæ фæарзтонцæ. Бицæутæй еумæ гъзтонцæ, ку исирæзтæнцæ, уæддæр еумæ хаттæнцæ. Хуарз ракæнунмæ уæд, лæгъуз ракæнунмæ уæд – сæ еу иннемæй хуæздæр адтæй. Еу кæми адтæй, уоми сæ еу иннебæл гъæунги фембалдæй, æма исфæндæ кодтонцæ се 'ртиккаг лимæни бабæрæг кæнун. Иссудæнцæ ин æ хæдзарæмæ æма имæ багъæр кодтонцæ. Сæ гъæрмæ рауадæй æ уосæ æма син загъта:

– Уæ лимæн ами нæй, гъæдæмæ рандæй, фал æ хæдзарæ ба ами 'й, æма рацотæ медæгмæ.

Басæхудта хæдзарæмæ æма сæ хуарз фæуидта. Бахурардтонцæ, баниуазтонцæ, райарфæ кодтонцæ æма рандæнцæ сæ хæдзарæтгæмæ. Уалæнгæ сæ лимæн дæр гъæдæй æрцудæй æма ин æ уосæ загъта:

– Дæ лимæнтæ дæбæл нæбал бухстæнцæ æма дæ агурдтонцæ. Æз сæ медæгмæ бакодтон æма сæ, мæ бон куд адтæй, уотæ фæуидтон.

Лæг ниххутæй æма загъта: Æз мæ лимæнти зонун: сабур бадунæй бауæгæ 'нцæ æма лæгъуз ракæнун сæ зæрдæбæл æрифтудæй. Зæгъгæ, ами ку бадтæнцæ, уæд цирдæмæ фулдæр кастæнцæ?

– Фулдæр тохонæмæ кастæнцæ, зæгъгæ, – загъта уосæ, – цума æфсæрми кодтонцæ, уотæ. Лæг ниххутæй æма загъта:

– Æз зонун мæ лимæнти æма етæ дзæгъæлкат тохонæмæ нæ кæндзæнæнцæ. Æресæ цæхгун фарс уордигæй æма 'й кири баримæхсæ, кенæдта 'й, исон ку æрбон уа, уæд нæбал иссердзæнæ.

Уосæ фарс æриста ма 'й кири нихгæдта. Æрæхсæвæ 'й, æма лæг æма уосæ ниххустæнцæ. Дууæ лимæни ка адтæнцæ, етæ æдæуагæ исфæндæ кодтонцæ цæхгун фарс радавун æма си исæхсæвæр кæнун. Бахизтонцæ, цалæнмæ сæ лимæн бафунæй æй, уæдта иссудæнцæ æма сæ еу исхизтæй тохонæмæ, – уоми агорун байдæдта цæхгун фарс. Ку нæй иссирдта, уæд æ зæрдæ фæггурхсæ 'й, байримæхстонцæ,

зæгъгæ. Æрлæстæй тохонæйæй хæдзарæмæ æма талинги туххæй иссирдта лæг æма уоси сæ хуссæни. Сабургай сæмæ бабурдæй, æхе æркъолæ кодта æма сосæггай уосæн æ гъоси дзоруй:

– Ци фæккодтай нæ фарс, байримæхстай, æви байронх дæ? Уосæ хуссигъæлдзæгæй кæми базудтайдæ, æ лæг æй фæрсуй, æви нæ, æма дзоруй:

– Нæ байронх дæн. Байри-

– Ниммæуадзæ хуссун. Нуртæккæ дин ку загътон, байримæхстон, зæгъгæ. Лæг фæггурхсæ 'й æма рагæпп кодта æ хуссæнæй, бауадæй кирæмæ æма си ци иссирдтайдæ?

**Ниффинстонцæ 'й
Туккати Солæман æма
В. Миллер. Æ радзорæг
бæрæг нæй.**

НÆ ФИДТÆЛТИККОГ ЦАРД – КУЗÆГÆНÆГИ ЦÆСТИНГАСÆЙ

Нæ адæммæ ци берæ æгъдæуттæ æма фæткитæ адтæй, етæ аллихузон адтæнцæ: кæцидæртæ си дзилли зæрдæмæ цудæнцæ, кæцидæртæ ба сæмæ фауинаг кастæнцæ. Е уалдайдæр рабæрæг уидæ еумæйæг мадзæлтти рæстæг. Уæхæн мадзæлттæй еуæй æ хузæгонди равдиста нæ зундгонд хузæгæнæг АБИСАЛТИ Юрий.

махстон кири, æма 'й нихгæдтон. Е дæр бабæй æй фæрсуй:

– Дæгъæлтæ ба кæми 'нцæ, кæми сæ баримæхстай?

– Уæртæ къелабæл, – зæгъгæ, имæ дзоруй уосæ. Къæрних сабургай бацудæй къелама, райста дæгъæлтæ æма кирæй цæхгун фарс исласта: ислæстæй бабæй фæстæмæ тохонæй, æма е 'мбали хæццæ сабургай рафардæг æнцæ. Къæрних ку фендæ 'й, уæд хæдзари хецæуи дæр Хуцау фегъал кодта æма æ уоси исхуайуй:

– Кæми 'й нæ фарс, байримæхстай? – зæгъгæ. Уосæ рамæстгун æй æма ибæл фæгъгъæр кодта:

ÆХСÆУОН ÆМА НАРОН КЪÆРНÆХТÆ

Еу æхсæуон æма дууæ нарон къæрнæхи фæййерис æнцæ, ка ни кæмæй радавдзæнæй, зæгъгæ, уобæл.

Æхсæуон къæрнæхмæ адтæй тохъули æма 'й нивгарста, æ фидтæ ин кири бафснайдта æма ибæл къума исæвардта, дæгъæлтæ ба æ мадæмæ ниуагъта æма æндæр гъæумæ давунмæ рандæй. Еци хабар нарон къæрнæхтæ фегъустонцæ, æхсæвæ Æхсæуæмæ иссудæнцæ æма æх-

сæуон къæрнæхи хæдзарæмæ тикиси уаст бакодтонцæ.

Мадæ дæр еу усмæ неци исдзурдта, ку нæбал си фæарзта, уæдта сæбæл фæгъгъæр кодта:

– Уцит, дæ бундар фæдтæ, фидтæ сумах рази уагътон, æрбауасетæ, зæгъгæ. Етæ дæр бабæй бауастонцæ, е дæр бабæй нæуæгæй:

– Уцит, нæ тохъули фидтæ кири, дæгъæлтæ ба мæ нивæрзæни ниввардтон, сумах исонмæ дæр уасетæ, – зæгъгæ, æхуæдæг-ка ниффунæй æй.

Къæрнæхтæ дæр бацудæнцæ æма уоси нивæрзæнæй дæгъæлтæ райстонцæ, кирæ исигон кодтонцæ æма фидти хæццæ ниффардæг æнцæ.

Æ фурт ку 'рцудæй, уæдта ин радзурдта:

мæ ниххизтæй æхе гъуди.

Æхсæуон ба фидтæ фæстæмæ исхæртун кодта.

Наронтæ дæр уой куд нæ балæдæрдтайонцæ æма кæрæдзæмæ ниццæнцæ. Æхсæуон ба æ мадæн ниффæдзæхста:

– Мабал бауæндæ, – зæгъгæ.

Иннæ æхсæвæ бабæй æхсæуон рандæй æндæр гъæумæ. Наронтæ ба иссудæнцæ æма уосæн фицæг æхсæви куд бакустонцæ, уотемæй бабæй ин æ фидтæ радавтонцæ.

Уæд бабæй æхсæуон уой ку базудта, уæд сæ фæсте рандæй æма сæ Мæцутти нийафта æма унаффæ кодтонцæ, æхсæвæ æма бон кæрæдзæмæй куд цох кодтонцæ, уотæ:

– Фæббон æй æма бал мæнæ еци уобаймæ балæсæн, зæгъгæ. Æхсæуон, етæ ци уобаймæ загътонцæ, уордæмæ балæстæй æма æхе марди хузæн никкодта, æ цæсгон ба сикъитæй ниххурста.

Наронтæ уобаймæ бацудæнцæ æма фезонгута кæнунбæл истумугъ æнцæ, сæ цирагъ ба еци марди гъæлæси ниццæвтонцæ. Еу рæстæг сæбæл ку рацудæй, уæд æхсæуонбæл цирагъи къеуæ æртагъдæй æма е 'цæгæй «уæу», зæгъгæ, нигъгъæр кодта.

Наронтæ фæттарстæнцæ, мæрдтæ исæрра 'нцæ, зæгъгæ. Ледзун фæцæнцæ æма уобайи дуарбæл ниххастæнцæ.

Æхсæуон ба сæбæл лæги хъæппæлтæй хæфтитæй ралæудтæй, уæдта райервæзтæнцæ. Æхсæуон ба фидтæ фæстæмæ райста, æма имæ уæдæй фæстæмæ нарæнттæ нæбал бандидтонцæ.

УЗУНИ УАЙДЗÆФ

Изæдтæ еумæ хæдзарæ искодтонцæ, дуйнебæл хуæздæр хæдзарæ некæми адтæй, уæхæн хæдзарæ. Изæдтæ куд искодтонцæ, æма дуйней адæмтæ æрæмбурд æнцæ. Хæдзари фæххæти-уонцæ æма ибæл дес кодтонцæ. Уæд æрæгиау узун æрбацудæй æма берæ фæххаттæй хæдзари. Хатт ку фæцæй, уæдта 'й бафарстонцæ:

– И, куд, æй, узун, хæдзарæ?

Узун æнай-æной фæккодта:

– Цæй хæдзарæ 'й, Сафа кæми нæййес, Майрæн кæми нæййес, цæй хæдзарæ 'й?

Иннæ адæм ниддес æнцæ, уой ци хонуй, зæгъгæ. Уæд син еу загъта:

– Сафа хонуй рæхис – агæ æвæрæн, Майрæн ба хонуй уосæ – хæдзари æфсийнæ.

– Загътонцæ:

– Узун нæбæл фæххæтæбæрдæр æй.

**Ниффинста 'й ТЕМИРАТИ
Данел. Æ радзорæг бæрæг
нæй.**